

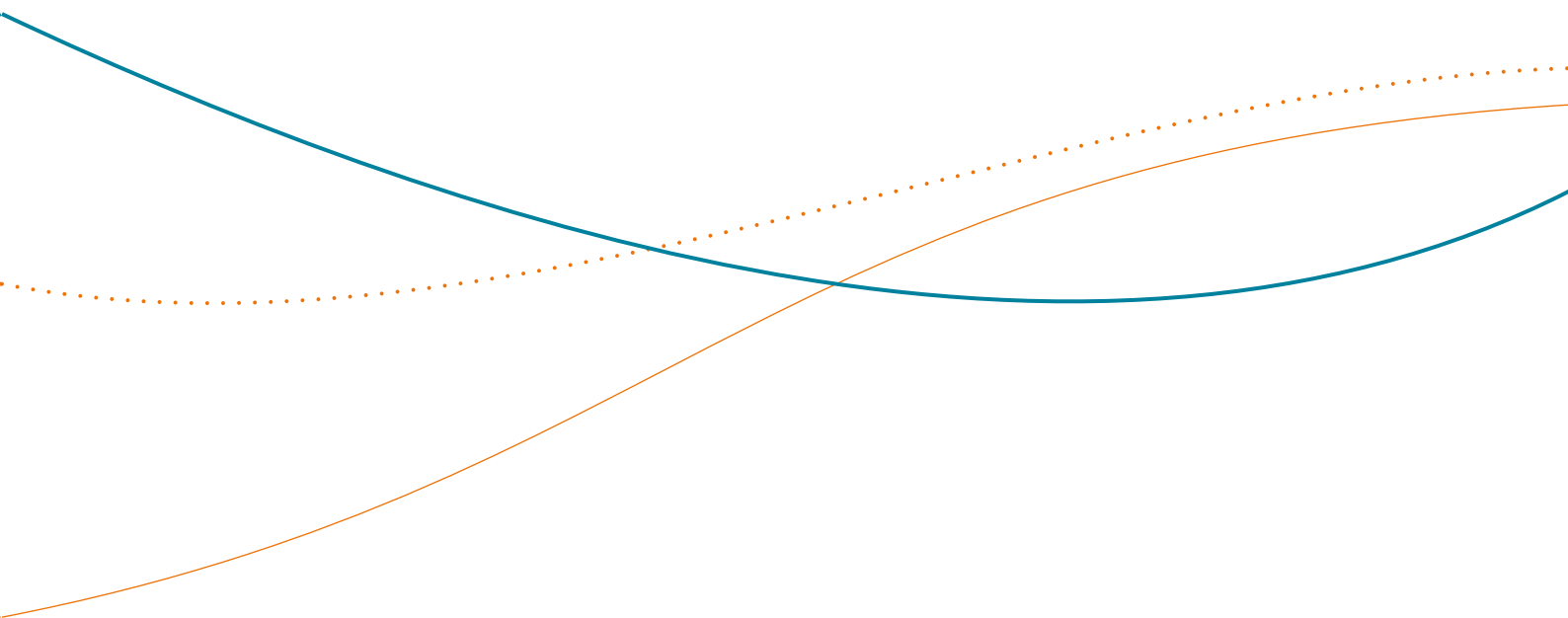

FINANSDEPARTEMENTET

Redegjørelse

Finanstalen

Finansministerens redegjørelse i Stortinget 14. oktober 2013
om Regjeringens økonomiske opplegg for 2014

Ærede President,

Norsk økonomi er i god stand. Vi har Europas laveste ledighet. Veksten er høyere enn i landene rundt oss, og yrkesdeltagelsen er høy. Statsfinansene er sterke, og våre banker blir mer solide. Vi bor i et land preget av rettferdighet og mangfold.

Rundt oss ser vi et Europa som fortsatt er preget av økonomisk krise. Statsgjelden når nye, høye nivåer, og i mange land er den økonomiske aktiviteten fortsatt lavere enn i 2008. Nesten 27 millioner mennesker er nå arbeidsledige i Europa. Bak tallene er det mennesker som har mistet tryggheten og fått livet snudd opp ned. Innsparinger og høy ledighet vil prege Europa i lang tid framover.

I løpet av de siste fire årene har jeg besøkt flere land i Europa og møtt mennesker som kjenner nedturen på kroppen. Sterkest har møtene med arbeidsledig ungdom vært. Ungdom som har fortalt meg at det er vanskelig å ha håp og drømmer om framtida. At de har mistet tilliten til politikere og viktige institusjoner i samfunnet.

For å bevare verdighet og menneskelighet må folk ha mulighet til å ha drømmer. Det er kjernen i det økonomisk politikk bør handle om. Den skal bygge tillit og trygge rammer rundt folks liv.

Derfor vil det store prosjektet alltid være arbeid, velferd og rettferdighet. At vi skal yte etter evne og få etter behov. At de verdier vi skal dele, må skapes. I en slik sammenheng er ingenting viktigere enn resultatet av felles arbeid.

President,

Statsbudsjettet 2014 er et budsjett for arbeid, verdiskaping, velferd og frihet. Budsjett handler om mer enn bevilgninger og enkeltposter. Det handler om den hverdagen folk møter i barnehagen, på skolen og på jobben. Om møtet med sykehus og sykehjem når helsa svikter. Om å legge til rette for at alle kan delta i arbeidslivet. Det handler om klima, fattigdom og de store globale utfordringene. Om vårt ansvar for kommende generasjoner. Økonomisk politikk handler om folks liv.

Dette statsbudsjettet er blitt til i en tid der vi står overfor viktige økonomiske veivalg. Utviklingen i fastlandsøkonomien gir fellesskapet god vekst i inntektene. Oljeinntektene gir oss i tillegg en handlefrihet få andre land har. Inntektene fra olje og gass er høye i en periode nå, men vil gradvis falle. Aldringen av befolkningen vil etter hvert gi oss store utfordringer i offentlige budsjetter. Forpliktelsene staten har til framtidige pensjonister stiger markert. Handlefriheten vi i dag har, må derfor forvaltes klokt. Da må vi ikke sette over styr de gode resultatene i fastlandsøkonomien.

I 2001 fikk vi handlingsregelen. Den hjelper oss med å skille bruken av oljepenger fra den årlige opptjeningen av oljeinntektene. Den gjør at vi gradvis kan bruke mer og samtidig spare til pensjon og omsorg i framtida. Slik slipper vi å sende store regninger til dem som kommer etter oss.

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2014 er godt tilpasset situasjonen i norsk økonomi. Innfasingen av inntekter fra pensjonsfondet fortsetter i samme takt som den har gjort det siste tiåret. Bruken av oljeinntekter ligger godt under forventet avkastning på 4 pst. av fondet.

Pengebruk ut over vårt forslag vil øke presset på konkurranseutsatte næringer og finansiell stabilitet. Det vil redusere handlingsrommet til å møte økonomiske

tilbakeslag og spise av inntektene til kommende generasjoner. Et taktskifte i innfasingen ville brutt med en ansvarlig linje, som er å bygge opp under en stabil utvikling i norsk økonomi.

Budsjettet for 2014 bidrar også til å gi oss reserver til å møte uforutsette hendelser i framtiden. Den gunstige utviklingen vi har hatt de siste årene, kan raskt snu. Mye av det som påvirker norsk økonomi, kan vi i liten eller ingen grad styre selv. Det gjelder prisene på viktige varer vi selger til utlandet og avkastningen på våre felles sparemidler. Det gjelder utviklingen i internasjonale finansmarkeder og i viktige markeder for norsk eksport.

Det vi *kan* gjøre er å holde orden i eget hus. Det er vårt viktigste forsvarsverk mot økonomisk uro. Vi må legge opp den økonomiske politikken deretter. Da legger vi grunnlag for tillit til Norge og norsk økonomi. Å bygge opp tillit tar tid, men den kan forsvinne over natten.

President,

Statsbudsjettet forteller om et land med sterk økonomi, orden i statens finanser og med penger på bok. Jeg har også lagt fram statsbudsjett i tider der situasjonen var en helt annen.

For vel 20 år siden var norsk økonomi i store vanskeligheter. Ledigheten var høy, og vi hadde underskudd i statsbudsjettet selv etter at oljeinntektene var regnet med. Det var ikke uvanlig å betale 15 pst. i renter på et boliglån.

Boligprisene hadde falt dramatisk i løpet av kort tid. Bankene var i ferd med å gå over ende, og tusenvis av mennesker havnet i gjeldskrise. Oljefondet ble opprettet i 1990, men hadde så langt ikke fått en krone på konto.

Krisen på slutten av 1980-tallet og inn på 1990-tallet fikk store følger for økonomien, for bedrifter og for enkeltmennesker. Samtidig lærte vi noe om hvordan vi kan forebygge lignende kriser. Jeg vil nevne tre slike lærdommer.

For det første handler det om evnen til å håndtere store og midlertidige inntekter uten å ødelegge for framtida. Oljevirkksomheten gir Norge store muligheter. Inntektene fra olje og gass er høye, men kortvarige, og de svinger mye fra år til år. For rask bruk av slike inntekter gir kortvarig glede. Etterpå kommer krevende tilpasninger i økonomien når inntektene faller. Det må vi unngå. Vi må også passe på at inntektene fra ressurser som ikke er fornybare kommer hele befolkningen til gode, også våre barn og barnebarn.

På 1980-tallet ble oljeinntektene stort sett tatt fortløpende inn i økonomien. Det ga stor sårbarhet da tidene skiftet, oljeprisene falt og renten i Norge steg til et høyt nivå.

I dag gir handlingsregelen og Statens pensjonsfond oss et langt bedre grunnlag for å løse slike utfordringer. Inntektene fra olje og gass settes i sin helhet på bok i Statens pensjonsfond utland. Fra år til år kan vi bruke den forventede avkastningen av fondet, men slik at vi tar hensyn til situasjonen i norsk økonomi. Denne måten å bruke oljepenger på har tjent Norge godt. Og den er blitt lagt merke til internasjonalt. Handlingsregelen bidrar til en stabil utvikling i norsk økonomi og høy tillit til norsk økonomisk politikk.

Et land som har mye penger, må ha politikere som evner å sette grenser for seg selv. Selv ikke vi har “råd til alt” hver gang nye krav, problemer og utfordringer blir brakt på bane. Alle regninger må betales, enten i dag eller i årene som kommer. Derfor må vi være åpne om hvor mye penger vi bruker. Det er ikke mulig å bokføre seg vekk fra utgiftene. Vi må ha mot og evne til å prioritere det som er viktigst innenfor ansvarlige budsjettammer.

Den andre lærdommen fra krisen på 90-tallet er behovet for å ha solide banker og god offentlig regulering. Bankene og finansmarkedene skal løse viktige samfunnsoppgaver som å formidle betalinger, lån og sparing. De skal også kunne omfordele risiko. Oppgavene må ivaretas på en god måte både i oppgang og nedgang.

På 1980-tallet økte bankene utlånene kraftig. Bankhåndverket sto til stryk. Regulering og tilsyn sviktet. Gjeld og boligpriser økte raskt, men utviklingen var ikke bærekraftig. Når pilene pekte nedover, fikk bankene store problemer. Bedrifter og folk flest ble rammet.

Banker som får problemer kan koste samfunnet dyrt. Når bankene svikter, ser vi det igjen i produksjon og sysselsetting. Vi får en vond sirkel. I 1991 måtte staten redde bankene for å hindre at de gikk over ende.

Finanskrisen har minnet oss om lærdommene fra vår egen hjemlige historie. Bankhåndverket i Norge er bedre enn på 80-tallet. Men vi må fortsette arbeidet for solide banker og bygge reserver i gode tider. Det skal heller ikke herske noen tvil om bankenes eget ansvar for sine samfunnsoppgaver. Vi må ikke bare lære av historien, vi må omsette lærdommene til god økonomisk politikk og atferd.

Den tredje lærdommen fra krisen er vår evne til samarbeid. I 1995 ble jeg bedt om å holde et foredrag for mine kollegaer i EU. Jeg skulle snakke om inntektspolitisk samarbeid og hvordan vi brukte dette for å gjenreise norsk økonomi. Vi kalte dette samarbeidet “solidaritetsalternativet”. Da jeg var ferdig, kom følgende hjertesukk fra min nederlandske kollega: “Mr. Minister, you must be talking about paradise”.

Samarbeidet mellom partene i arbeidslivet har tjent Norge godt. Det står sentralt i den norske modellen. Her går det en lang linje fra verkstedoverenskomsten i

1907, via arbeidslivets “grunnlov” – hovedavtalen av 1935 – og fram til i dag. Det er dette som “lager låta” i den norske velferdsmodellen.

Vi må ta vare på og styrke det inntektspolitiske samarbeidet og den rollen de konkurranseutsatte bedriftene skal ha i lønnsoppgjøret. Selv etter fallet i verdien av krona i det siste, er kostnadsnivået i Norge langt høyere enn hos våre handelspartnere. Om prisene på norsk eksport skulle falle, vil det kreve det beste av samarbeid å få kostnadene ned til et bærekraftig nivå.

Mange vil si at det er oljen og de store naturressursene som har gjort Norge sterkt. Men det som virkelig gjør Norge sterkt, er vår evne til samarbeid og felleskap. Vi er blitt sterke ved å løse de store oppgavene sammen, heller enn hver for oss. Vi bygger landet sammen.

Det som skjedde her hjemme under vår egen økonomiske krise, og det som skjer rundt oss i Europa i dag, har gjort og gjør et sterkt og varig inntrykk. Vi må ta lærdommene med oss for å demme opp for nye kriser. Å skape trygge økonomiske rammer rundt folk liv er en de viktigste oppgavene for politikken.

President,

Det er nå fem år siden den *internasjonale* finanskrisen brøt ut. Den har fått svært alvorlige virkninger. Riktignok har finansmarkedene ute bedret seg. Men utviklingen i produksjon og sysselsetting henger etter, særlig i Europa. Arbeidsledigheten i euroområdet er på hele 12 pst. av arbeidsstyrken. Heldigvis er det tegn til at utviklingen kan være i ferd med å snu. Arbeidsledigheten har sluttet å øke, og det er utsikter til at euroområdet kan få ny vekst i aktiviteten i 2014. Men krisen er ikke over før ledigheten går ned og sysselsettingen opp.

I USA ser vi også bedring. Produksjonen er på vei opp, og ledigheten går ned. Men en stram finanspolitikk bidrar til å dempe veksten, og uenighet i Kongressen skaper stor usikkerhet.

I Kina og flere framvoksende økonomier er veksten fortsatt mye sterkere enn i de tradisjonelle industrilandene. Veksten er likevel lavere enn det vi har sett de siste årene. Et tilbakeslag i disse landene kan få stor betydning for prisen på olje og andre viktige varer som Norge eksporterer.

Samlet sett ligger det an til en ganske svak vekst i produksjonen hos Norges handelspartnere i 2013, men noe nærmere det normale neste år. Situasjonen er mer robust enn på flere år, selv om det fortsatt er risiko for en svakere utvikling.

President,

Forholdene i norsk økonomi skiller seg tydelig fra situasjonen hos våre handelspartnere. Norsk økonomi vokser i år og neste år om lag som gjennomsnittet for de siste 40 årene. Vi holder da utviklingen i produksjon av elektrisitet utenom. Økningen i boligpriser og gjeld er kommet ned fra høye nivåer.

Sysselsettingen fortsetter å vokse. Ledigheten er klart under det historiske gjennomsnittet. Høy sysselsetting og lav ledighet er de viktigste tegnene på at det går godt i landet vårt. Prisene på mange av våre viktigste eksportprodukter er fortsatt høye og bidrar til et historisk godt bytteforhold mot utlandet.

Den økonomiske politikken har bidratt til de gode resultatene i norsk økonomi. Finanspolitikken gir en bærekraftig bruk av oljeinntekter. Renten brukes for å holde inflasjonen lav og stabil og er vår første forsvarslinje mot svingninger i produksjon og sysselsetting. Inntektspolitikken og arbeidet for finansiell stabilitet er også viktige. Dette rammeverket kan vi være stolte av.

President,

Sterk lønnsvekst over flere år har gitt oss god velstand, men også et høyt kostnadsnivå. Det er en stor felles utfordring. Kostnadsnivået gjør oss sårbare, særlig dersom vi får et betydelig fall i oljeprisen. Det siste året har vi sett flere eksempler på at norske bedrifter taper for utenlandske konkurrenter i kampen om oppdrag. Boligpriser og husholdningens gjeld er også kommet opp på et høyt nivå. Situasjonen tilsier at vi skal være varsomme med bruken av oljeinntekter i 2014.

Vårt forslag til statsbudsjett innebærer en innfasing i norsk økonomi av midler fra pensjonsfondet på linje med gjennomsnittet for de årene handlingsregelen har virket.

Bruken av oljepenger vil i 2014 tilsvare 2,9 pst. av kapitalen i Statens pensjonsfond utland. Det er på samme nivå som i 2011, men litt lavere enn de siste to årene. I kroner innebærer dette en bruk av oljeinntekter på 135 mrd. Det er 54 mrd. kroner under banen for 4 pst. forventet avkastning av pensjonsfondet. Slik må det være når veksten i norsk økonomi er nær det normale, samtidig som kapitalen i fondet stiger raskt.

Etter at denne Regjeringen overtok høsten 2005 er det bare i 2009 at bruken av midler fra fondet har vært høyere enn forventet avkastning på 4 pst., slik vi nå vurderer tallene for skatteinntekter og utgifter. Den høye bruken av oljeinntekter i 2009 skyldtes kraftige tiltak mot finanskrisen for å dempe virkningene på produksjon, sysselsetting og ledighet.

De siste årene har det kommet mange gode nyheter. De underliggende skatteinntektene er blitt høyere. Noen utgifter er blitt lavere enn budsjettet. Pensjonsfondet har økt kraftig på grunn av god avkastning og høye priser på olje og gass. I 2013 har også en svakere krone bidratt til å øke fondsverdien i norske

kroner. En svakere kronekurs gir likevel ikke fondet økt internasjonal kjøpekraft.

Framtiden er usikker. Den gode utviklingen vi har hatt de siste årene kan raskt snu. Derfor er det viktig at vi bygger opp reserver for å kunne møte dårligere tider. Andre land har erfart at budsjettet kan bli kraftig svekket ved et økonomisk tilbakeslag. Avstanden til 4-prosentbanen er ikke spesielt stor i en slik sammenheng.

President,

Innenfor rammen av en ansvarlig økonomisk politikk fortsetter vi å satse på de store oppgavene. Vi styrker fellesskapsløsningene innen helse, omsorg og kunnskap. Vi tar et krafttak for samferdsel og legger til rette for økt verdiskaping i hele landet. Gjennom sterk satsing på utdanning og forskning investerer vi i vår framtidige arbeidskraft.

En sterk kommuneøkonomi er en forutsetning for et godt velferdstilbud for Norges innbyggere. Barnehager, skole, helsetjenester, pleie- og omsorgstjenester og barnevern er viktige velferdsgoder som kommunene har ansvar for. For 2014 legger vi opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 7,7 mrd. kroner. Av disse er 5,2 mrd. kroner frie inntekter.

Sykdom og behov for omsorg vil vi alle møte. Vi kommer alle til å trenge den tryggheten som et godt helse- og omsorgstilbud kan gi. Vi tilfører helseforetakene vel 2 mrd. kroner ekstra til pasientbehandling i 2014. Det gjør at pasientbehandlingen kan økes med opp mot 2,3 pst. neste år.

Eldreomsorgen skal være tilpasset behovet hos den enkelte. Kommunene har siden 2005 fått styrket pleie- og omsorgstilbudet med mer enn 24 000 årsverk. I

budsjettet for 2014 legges det til rette for tilskudd til 2 000 heldøgns omsorgsplasser.

Alle barn trenger fellesskapets omsorg i tillegg til det ansvaret vi som foreldre har. Barnehagene har fått et kraftig løft under denne Regjeringen. Siden 2005 har over 62 000 flere barn fått plass i barnehage, og 98 pst. av barna har nå erfaring fra barnehage før skolestart. Vi har fått til full barnehagedekning og lovfestet retten til barnehageplass. Satsingen forsetter neste år med opptrapping mot to barnehageopptak i året og ytterligere reduksjon i foreldrebetalingen. Prisen på en barnehageplass er med dette reelt redusert med 35 pst. siden 2005.

Noen barn trenger fellesskapets omsorg mer enn andre. Vi fortsetter derfor å styrke barnevernet, både på kommunalt og statlig nivå. Alle barn har rett til å vokse opp i trygge omgivelser.

Innenfor samferdsel har vi fått til et taktskifte i utbyggingen siden 2005, og i dette budsjettet trapper vi videre opp. Siden 2005 har bevilgningene til veg og jernbane økt reelt med om lag 20 mrd. kroner, hvis vi også tar med forslagene for 2014. Det tilsvarer en realvekst på 90 prosent. Vi har mer enn oppfylt rammene for Nasjonal transportplan. Satsingen har gitt resultater. Siden 2005 vil om lag 1000 km riksveg og om lag 100 km jernbane være åpnet, under bygging eller igangsatt. Antall kilometer dobbeltsporet jernbane er økt med 40 pst., og antall kilometer firefelts veg er nær doblet siden 2005. Vegene er også blitt tryggere. Antallet drepte i trafikken har gått ned.

Regjeringen fortsetter å investere i kunnskap med en samlet bevilgning til forskning og utvikling på 29 mrd. kroner. Fra 2005 gir dette en reell vekst på i alt 34 pst. Norge er med dette blant de OECD-landene som har høyest forskningsinnsats per innbygger som er finansiert av det offentlige.

Vi styrker arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Vi fortsetter vår satsing på klima og miljø. Vi har løftet bistanden til 1 pst. av nasjonalinntekten og viderefører dette høye nivået også i 2014.

Vi oppfyller kulturløftet, og vi fortsetter å fornye statlige tjenester og forenkle for næringslivet.

President,

Norge har et velfungerende skattesystem som bringer inn mer enn 1 200 mrd. kroner til fellesskapet. Brede og riktige skattegrunnlag er ryggraden i skattesystemet. Det fremmer omfordeling, likebehandling og vekstevnen i norsk økonomi. Skatter og avgifter skal også bidra til rettferdig fordeling og bedre miljø.

I skatte- og avgiftsopplegget for 2014 holdes skattene på 2004-nivå i tråd med skatteløftet. Samtidig viderefører vi arbeidet for et bedre og mer rettferdig skattesystem.

Regjeringen følger opp vekstpakken for næringslivet som ble varslet i Revidert nasjonalbudsjett 2013 ved å sette ned skattesatsen for selskap og personlig næringsdrivende. Tiltakene vil bedre konkurranseevnen, fremme lønnsomheten og styrke investeringer i fastlandsbedriftene. For å gjøre det norske skattegrunnlaget mer robust innføres begrensninger i fradraget for gjeldsrenter mellom nærstående selskap. Dette reduserer muligheten for skatteplanlegging for multinasjonale selskaper.

Klimaendringene er en av vår tids aller største utfordringer. FNs klimapanel anslår i sin nye rapport at det er 95 prosent sannsynlig at menneskelig aktivitet påvirker jordens klima.

Regjeringen har ført en aktiv klimapolitikk – hjemme og ute. Utslippene av klimagasser i Norge går nå ned. På noen områder er resultatene særlig sterke. Utslippene fra nye biler er redusert med 30 pst. siden 2005. I dette budsjettet løfter vi klimapolitikken ytterligere. Vi styrker klimafondet og vi øker flere

CO₂-avgifter. Bilavgiftene endres slik at de legger enda sterkere vekt på miljø.

Vi fortsetter arbeidet med å forbedre formuesskatten og gjøre den mer rettferdig. Siden 2005 er verdsettingen av blant annet bolig endret slik at skattegrunnlaget skal være bredere og mer i tråd med markedsverdiene. Personer med de største formuene betaler en større del av formuesskatten enn før. Samtidig er de med lavest formuer skjermet. Vi har økt bunnfradraget i formuesskatten fra 151 000 kroner i 2005 til 1 mill. kroner i forslaget for 2014. Med dette vil andelen av skattyterne som betaler formuesskatt være mer enn halvert siden 2005.

Vi forbedrer også arveavgiften. Fribeløpet i arveavgiften var 250 000 kr. i 2005. Vi økte fribeløpet i 2009 og foreslår at det i 2014 øker ytterligere, til 1 mill. kroner. Samtidig forenkler vi satsene. Forslaget for 2014 betyr at to av tre som før ville betalt arveavgift, nå vil være fritatt.

Vår evne til å holde folk i arbeid er det viktigste grunnlaget for velferdssamfunnet. Det skal lønne seg å arbeide. Flere endringer i skatte- og trygdesystemet de siste årene har støttet opp om arbeidslinja. Regjeringen foreslår nå å skattlegge overgangsstønadene for enslige forsørgere som lønn og fjerne skatteklasser 2 for ektepar. Forslagene vil styrke arbeidslinja og bidra til likestilling og integrering.

President,

Vi må ha velfungerende finansmarkeder som fremmer soliditet, likviditet og god atferd i bankene. Vi omsetter lærdommene fra finanskrisen og vår egen historie i god økonomisk politikk.

Lovendringer om nye og gradvis høyere kapitalkrav for norske banker trådte i kraft 1. juli 2013. Regler for opplegget med såkalt motsyklisk kapitalbuffer ble fastsatt 4. oktober i år. En slik buffer skal forebygge at bankenes utlånspraksis forsterker svingninger i økonomien. Norges Bank vil gi råd om nivået på motsyklisk kapitalbuffer når neste rapport om pengepolitikk legges fram i desember. I går fastsatte Finansdepartementet regler for beregning av risikovekter på boliglån for banker.

Solide banker handler også om trygghet – trygghet for lån og trygghet for sparepenger. Reguleringer handler om å forebygge nye kriser. Et godt og robust regelverk er et konkurransefortrinn for banknæringen, særlig i nedgangstider. Mer solide banker får lavere innlånskostnader og lavere krav til avkastning på egenkapitalen. Dette vil tjene både bankenes eiere og bankenes kunder, så vel som norsk økonomi. Den utryggheten og usikkerheten vi hadde tidlig på 1990-tallet unner jeg ingen å oppleve.

President,

Regjeringen kan vise til gode resultater i norsk økonomi de siste årene. Aldri tidligere har så mange vært i arbeid. Over 350 000 nye jobber har kommet til siden 2005, de aller fleste i næringslivet. Ledigheten er lavere enn i noen av EU-landene og godt under vårt eget gjennomsnitt for de siste 25 årene.

Vi har styrt norsk økonomi trygt gjennom det største tilbakeslaget siden andre verdenskrig. Mens mange andre land sliter, er verdiskapingen i vår fastlandsøkonomi godt over nivået i 2008. Veksten siden 2005 er på hele 20 pst. Norge er ikke bare et av de *rikeste*, men også blant de *likeste* landene i verden. Høy sysselsetting, lav ledighet og små lønnsforskjeller er viktige grunner til at inntektene er jevnt fordelt. Som mange andre land har Norge hatt en tendens til økende inntektsulikhet de siste tiårene. Hos oss stoppet denne tendensen opp i perioden etter 2005. Forskjellene er også små fordi vi velger å løse de store oppgavene i fellesskap. Dette gjelder ikke minst trygd, helse, omsorg, skole og barnehager. Regjeringen har styrket og utviklet fellesskapsløsningene. Norge er på alle måter et godt land å bo i. Derfor må vi ikke være oss selv nok, men også evne å sette vår situasjon inn i en større sammenheng.

Økonomisk politikk handler også om å satse på framtida. Regjeringen har prioritert arbeidet med å styrke vekstkraften i norsk økonomi. Vi har investert i veg, jernbane, bygg og utstyr. Og vi har investert i vår viktigste ressurs, arbeidskraften, gjennom å styrke utdanning, forskning og gode helsetjenester.

Vi må ta vare på disse gode resultatene for norsk økonomi. Det stiller krav til de politiske valgene vi tar i dag og i årene framover.

President,

I 1946 ble det født flere barn i Norge enn noe annet år i vår historie.

Fødselstallene var særlig høye de første årene etter krigen, men holdt seg oppe utover 1950- og 1960-tallet.

Vi som ble født i disse årene, har opplevd en velstandsreise uten sidestykke i norsk og internasjonal historie. Vi har så uendelig mye å være takknemlig for. Denne takknemligheten må vi bære med oss i det vi gjør for at neste og kommende generasjoner skal ha det like bra.

Fra i år starter for alvor veksten i eldre over 67 år. Antallet eldre vil dobles de neste tiårene. Levealderen øker raskt, takket være bedre helse og medisinsk framgang. Dette er et tydelig tegn på at Norge er et godt land å bo i. Eldre mennesker er verdifulle, og har mye å gi på mange områder. Erfaring, kunnskap og en vilje til å bidra som vi kommer til å trenge i årene framover. De som har lagt grunnlaget for det samfunnet vi har i dag, skal ha en god alderdom, slik de også bidro til en god alderdom for sine foreldre. Kontrakten mellom generasjonene er å stille opp for hverandre gjennom livsløpet. Dette fellesskapet er ryggraden i velferden.

Aldringen av befolkningen betyr at det blir flere som trenger samfunnets velferd. I Perspektivmeldingen, som Regjeringen la fram i vinter, viste vi at de offentlige finansene vil stå overfor store utfordringer framover. Inntektene fra olje og gass hjelper oss et stykke på vei, men er ikke nok. For å møte utfordringen må vi arbeide mer og holde sparingen oppe.

Den aldersgruppen jeg tilhører, har kommet godt ut. Framover vil pensjonistene også få sterkere politisk innflytelse, rett og slett fordi det vil bli flere over tid. Men vi har lite å tjene på en konflikt mellom de eldre og de yngre generasjonene om hvordan framtidig velferd skal betales. Vi må møte utfordringene i fellesskap og fordele byrdene mellom generasjonene. Dette er hovedgrunnen til at politikken i dag må ha et lengre utsyn enn til neste år og neste valg.

President,

Skal vi lykkes, må vi forvalte oljeformuen på en langsiktig måte. Gjennom handlingsregelen har vi bygd en solid grunnmur for styringen av den "store" økonomien. Vi må styrke og vedlikeholde denne grunnmuren, ikke rive den ned.

Skal vi lykkes, må lav arbeidsledighet og høy deltakelse i arbeidslivet være våre viktigste mål. Det er ikke penger og maskinressurser som er de viktigste begrensingene for framgang, men at vi har nok arbeidskraft og en god nok arbeidskraft.

Under halvparten av norske kvinner deltok i det betalte arbeidslivet tidlig på 70-tallet. I løpet av få tiår har andelen yrkesaktive kvinner økt til nærmere 70 pst. Dette har gitt kvinner økte muligheter i samfunnet og større selvstendighet. Det har løftet inntektene. Vi har klart å skape en bedre fordeling av rettigheter og plikter mellom kvinner og menn. Vi har blitt et mer likestilt og et bedre samfunn.

Arbeid til alle er selve grunnfjellet i den økonomiske politikken. Arbeid gir trygghet. Arbeid gir den enkelte økonomisk selvstendighet. Ingenting er mer kraftfullt for å bekjempe forskjeller og skape et inkluderende samfunn enn å få folk i jobb. Arbeidsinnsatsen er også grunnlaget for velferdssamfunnet. Derfor må vi ha et arbeidsliv som legger til rette for at flest mulig kan delta. Når flere er i jobb blir vi alle rikere. Dette handler om å skape økonomiske muligheter sammen og bygge felles verdier.

Samfunnsmaskinen er et puslespill av alle de små hjulene som driver det store. Derfor er det så viktig at vi ser hverandre, at vi setter pris på alle som får landet til å fungere i fellesskap. At vi synger sangene om folks liv og ikke bare tar deres innsats for gitt.

Hans Børli sier det slik:

Dere i Dongry,
dere vil jeg synge om.
Dere med det store tålmot
og hender som ble harde

av tunge tak.

Dere som går ut i gryet,
dere vil jeg synge om.

Dere som bygger i betong
og lokker kornsus fram av jord

Som tidde i årtusener.

Dere som løser maskinenes hestekrefter,

feller trær i skogene,
pløyer havenes plogmark
med blinkende baugers stål.

Dere med de unevnte navn,
dere vil jeg synge om.

[...]

Dere med det harde handslag,
dere vil jeg synge om.

[...]

Tro meg, brødre

Min ømmeste sang, min varmeste tanke gir jeg dere.

President,

Politikken er på mange måter en “evighetsmaskin”. Politikken blir aldri ferdig, og vi blir aldri ferdig med politikken. De enkle løsningene finnes ofte bare i talemåter. Samfunnet står ikke stille – det endres. Fordi behov endres og fordi mennesker endres. Når en kø forsvinner, vil nye komme. Når noen krav blir innfridd, kommer nye.

Dette er også måten vi har bygget landet på tidligere. Vi har aldri blitt ferdig, og vi skal aldri bli ferdig. Hver generasjon har sine utfordringer og må finne sine løsninger i fellesskap. Vår fremste oppgave blir å legge til rette at de kan ta sine valg – ut fra sine ønsker, behov og sine mål.

President,

Norge er et rikt land fordi vi har lagt vekt på å bli rike sammen, og ikke hver for oss.

Norge er også et land hvor vi stoler på hverandre, og tilliten mellom mennesker er høy. Hvem du er og hvor du kommer fra, betyr langt mindre for hva du blir, enn i de fleste andre land vi sammenligner oss med.

Velstand, velferd og verdier henger tett sammen. Det handler om rettferdig fordeling, om rettigheter og plikter, om å bygge bruer mellom mennesker og kulturer. Det handler om fellesskap. Den handler både om det økonomiske, økologiske og menneskelige livsgrunnlaget. Fellesskap gir trygghet, og det gir oss stor frihet. Dette er ingen gammelmodig tanke, men en idé som bærer over tid og mellom generasjoner.

Økonomisk politikk handler om de lange linjene, og ikke bare om størrelsen på neste års bevilgninger. Kapitler og poster på statsbudsjettet, bevilgninger og skatter – ja, selveste handlingsregelen – er ikke målet. Det er redskaper for å nå målet.

For meg handler politikk om trygghet, tillit og medmenneskelighet – om respekt for hverandre og om folks verdighet. Om evnen til å ta vare på hverandre på tvers av generasjonene og at vi er der for hverandre. At vi er hverandres nødvendighet.

Dette er menneskelige verdier vi skal bygge videre på. Å bygge verdier er noe mer og noe annet enn å bygge rikdom. Vi skal ikke bare ha penger på bok. Vi skal også ha verdier på bok.

Utgitt av:
Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

<http://www.regjeringen.no/fin>
<http://www.statsbudsjettet.no>

Trykk:
Departementenes servicesenter - 10/2013